

Tekst źródłowy nr 32

Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela, 26 VIII 1789 r. (fragmenty)

Zgromadzenie Narodowe uznaje i ogłasza następujące prawa człowieka i obywatela:

Art.1. Ludzie rodzą się i żyją wolnymi i równymi wobec prawa. Różnice społeczne mogą być jedynie potrzebą publiczną uzasadnione.

Art.2. celem każdego związku politycznego jest zachowanie naturalnych i nieprzedawnionych praw człowieka. Prawami tymi są: wolność, własność, bezpieczeństwo i opór przeciw uciskowi.

Art.3. źródłem każdej władzy suwerennej jest naród. Żadna instytucja ani osoba nie może mieć władzy, która nie pochodziłaby od narodu. [...]

Art.6. Prawo jest wyrazem woli ogółu. Wszyscy obywatele mają prawo udziału w jego tworzeniu bądź osobiście, bądź też przez wybranych przez siebie przedstawicieli. Musi być ono jednakowe dla wszystkich bez względu na to czy broni czy karze. Wszyscy obywatele, będąc równymi w obliczu prawa, mają w równej mierze otwarty dostęp do wszystkich godności i bez jakiegokolwiek różnicy, wyjąwszy tej, którą zawdzięczają swym cnotom i godności. [...]

Art. 10. Nikt nie może być prześladowany za swe przekonania nawet religijne, o ile manifestowanie ich nie zakłóca prawnie ustalonego porządku publicznego.

Art. 11. Swobodna wymiana myśli i poglądów jest jednym z najcenniejszych praw człowieka, każdy więc obywatel może swobodnie mówić, pisać i drukować, z zastrzeżeniem jednak odpowiedzialności za nadużycie tej wolności w wypadkach przez prawo przewidzianych. [...]

Art. 13. Dla utrzymania władzy państwowej, jako też pokrycia kosztów administracyjnych niezbędne jest opodatkowanie. To opodatkowanie musi być równo rozłożone na wszystkich obywateli w stosunku do ich majątku. [...]

Art. 17. Własność jest prawem nienaruszalnym i świętym - i nie może być nikomu odebrana, chyba, że wymaga tego publiczna, prawnie uzasadniona konieczność, i to pod warunkiem sprawiedliwego i uprzedniego odszkodowania.

1. *Jakie prawa gwarantuje Deklaracja i jakie wprowadza ograniczenia w korzystaniu z tych praw?*

2. *Jakie idee filozofów Oświecenia odzwierciedla Deklaracja?*

Ad. 1. Deklaracja gwarantowała prawa naturalne człowieka ale wprowadzała też ograniczenia:

- a) prawo do wolności:
  - granicą była wolność drugiego człowieka,
  - zakazywała tego co byłoby szkodliwe dla społeczeństwa,
  - nikt nie mógł być zmuszony do czynienia tego, czego ustawa nie zakazywała,
  - gwarantowano wolną wymianę myśli i poglądów (wolność mówienia, pisanie, publikacji), ale o ile nie nastąpiło nadużycie tej wolności w świetle odpowiedniej ustawy,
- b) prawo do wolności w sferze prawnie politycznej:
  - podstawą różnic społecznych może być jedynie wzgląd na dobro ogółu,
  - prawo współdziałania osobistego lub poprzez swych przedstawicieli w tworzeniu ustaw,
    - prawo do jednakowej ochrony ze strony prawa,
    - prawo do jednakowych kar za przestępstwa i wykroczenia,
    - równy dostęp do dostojności, stanowisk, urzędów publicznych według własnych uzdolnień i zasług,
- c) prawo do własności:
  - ograniczeniem tego prawa jest dobro ogółu stwierdzone zgodnie z ustawą,
  - odebranie własności może nastąpić, ale zgodnie z prawem i za

odszkodowaniem,

d) prawo do oporu przeciwko uciskowi (prawo społeczeństwa do obalenia rządów tyrańskich, nie respektujących zasad umowy społecznej),

e) prawo do bezpieczeństwa (osobistego),

f) prawo do wolności przekonań, także religijnych:

- ograniczenie tego prawa polegało na zakazie takiego manifestowania, któryby zakłócał ustalony prawnie porządek publiczny.

Ad. 2. Deklaracja odzwierciedlała:

1. Prawa naturalne człowieka:

- do wolności,
- własności,
- do oporu przeciwko uciskowi,
- równości w sferze prawnopolitycznej,
- bezpieczeństwa.

2. Teorię umowy społecznej J. J. Rousseau:

- suwerenność ludu (narodu, społeczeństwa), czyli rządzonych wobec rządzących,

- pochodzenie władzy od ludu, który może ją odebrać,
- zakwestionowanie religijnej sankcji dla władzy.